

Natália Lukášová

Geography of Cyberspace: from the beginning to the future of the discipline

Posudek oponenta

Předkládaná diplomová práce se zabývá geografickým výzkumem internetu a kyberprostoru a má snahu upozornit na potenciální novou disciplínu v rámci sociální geografie, disciplínu, která je v Česku dosud opomíjená. Práce je napsaná v anglickém jazyce, což je vzhledem k zajímavému tématu dobře a je nutné toto vyzdvihnout. Formálně je rozdělená do čtyř hlavních obsahových částí, které jsou většinou logicky řazené, snad jen kapitola 3.8., věnující se subdisciplínám, je zbytečně oddělená rešerší literatury. Samostatně pak dle mého názoru stojí poslední část - kvalitativní průzkum. Práce je doplněna přehledným shrnutím a výčtem použitých zdrojů. Některá rozpracovaná témata by si zasloužila pro názornost doplnění infografikou, která v práci téměř zcela chybí.

Ve stručném úvodu autorka vymezuje téma, klade řadu obecných otázek, které pomáhají vidět oblasti zájmu geografie kyberprostoru a vytyčuje si cíle práce. Těmito cíli je především seznámení čtenáře (odborné veřejnosti) s definicí objektu výzkumu a vztahy s tradičními geografickými koncepty, rešerše klíčové literatury, přehled institucí a osobností v oboru a představení vybraných subdisciplín. Součástí práce je i kvalitativní průzkum, který měl potvrdit autorkou vznesené hypotézy týkající se online chování participantů – studentů.

Ve druhé kapitole věnované metodologii popisuje autorka jaký zvolila přístup pro rešerši literatury a pro kvalitativní průzkum. Pokud jde o literaturu, postupovala strukturovaně a pragmaticky si zvolila rovněž omezení (10 knih), které mělo zabránit přílišnému množství zpracovávaných informací. To je pro obecnou práci o nové oblasti výzkumu nepochybně třeba, nicméně to omezuje možnost upozornit na významné práce pokrývající specifické oblasti a subdisciplíny.

Třetí kapitola je nosnou částí celé práce. Pokud si autorka klade za cíl otevřít nové téma v rámci geografie, je třeba ho dostatečně zarámovat do kontextu předchozích přístupů. To se jí vcelku daří, zmíněné jsou návaznosti na geografii času, kulturní geografii, geografii města a politickou geografii. Dobře je zmíněn i fakt, že s rozvojem internetu vzniká celé nové odvětví ekonomiky se stále silnějšími dopady na reálný prostor. V rámci této kapitoly je diskutována také definice kyberprostoru, která je vzhledem k dynamice této oblasti stále živá. Už proto je ale škoda, že se autorka nepokusila o vlastní.

Z hlediska cílů práce je neúměrně prostoru věnováno historii vzniku internetu, což je poměrně dobře popsána a obecně známá oblast. Větší prostor by si naopak zasloužilo nastínění geografických témat, ve kterých hraje kyberprostor významnou a stále se zvyšující úlohu a v práci jsou zmiňovány spíše okrajově - jde o vliv na zaměstnanost (práce na dálku, globální dělba práce, nová ekonomika), problematika lokalizace na internetu, fenomén digitálního

rozdělení společnosti (včetně částečně otevřeného problému cenzury, přístupu k internetu apod.), globalizace, virtuální vs. reálné komunity nebo mapování kyberprostoru.

Autorka dále otevírá dilema definice místa, prostoru a vzdálenosti v tradiční geografii, resp. v reálném prostoru a v kyberprostoru. Například měření vzdálenosti v prostoru internetu je podle autorky relevantní jen z pohledu času, který je potřeba k tomu, aby se data z místa uložení dostala k jejich uživatelům. Zde podotýkám, že samotný čas pro přesun a zobrazení dat je již dnes v podstatě zanedbatelný a mnohem většího významu nabývá umístění informací v kyberprostoru a tedy možnost uživatelů se k nim v daném čase dostat, což je samo o sobě zajímavé téma právě pro geografii kyberprostoru. Část textu je věnovaná i dalším rozdílům definice pojmů v reálném prostoru a kyberprostoru (neexistence hranic na internetu, rovnosti lidí apod.), se kterými autorka objektivně polemizuje a přináší jednoznačné závěry, ať již z vlastního pohledu tak i z rešerše informačních zdrojů.

Velmi dobře a přehledně je zpracovaná diskuse klíčové literatury a představení relevantních osobností oboru. Autorce se především daří na relativně malém prostoru představit hlavní myšlenky vybraných publikací. Ze jmen, které formovaly a formují výzkum kyberprostoru i z geografického pohledu chybí snad jen Eszter Hargitai, docentka na katedře komunikačních studií na Northwestern University, které se zabývá kyberprostorem řadu let a některé z jejích prací se přímo týkají geografického pohledu na kyberprostor, například *Weaving the Western Web: Explaining Differences in Internet Connectivity Among OECD Countries* z roku 1999, *Holes in the Net: The Internet and International Stratification*, nebo *Defining a Global Geography* z roku 2001. Její novější práce o kyberprostoru jsou nicméně spíše sociologické. Nejvýznamnější autory a studie nacházíme v anglosaském prostoru, je ale dobré vědět, že i v nám blízkých německy mluvících zemích se již v roce 2000 se objevila kniha Thorstena Hulsmanna *Geographien des Cyberspace*. V českém prostoru stojí za zmínku i disertační práce J. Činčery z FF UK z roku 2001, *Internet a trvale udržitelný život: environmentální a společenské dopady rozšiřování globálních počítačových sítí*.

Větší prostor by si zasloužilo následné představení subdisciplín geografie kyberprostoru, případně i propojení s předchozí diskutovanou literaturou (např. virtuální komunity u Castellse). Přínosné je otevření tématu kyberprostoru jako nového média konfliktu a fenoménu mobilního internetu. V kapitole o cenzuře by bylo dobré zmínit i autory Shanthi Kalathilovou a Taylora C. Boase, kteří se zabývají internetem a jeho kontrolou ze strany státu v autoritativních režimech, například v práci *The Internet and State Control in Authoritarian Regimes: China, Cuba, and the Counterrevolution* z roku 2001 nebo v knize *Open Networks, Closed Regimes: The Impact of the Internet on Authoritarian Rule* z roku 2003.

Poslední částí diplomové práce je kvalitativní průzkum chování studentů z různých zemí na internetu, pro který byla zvolena metoda focus groups. V popisu testovaných skupin chybí jen uvedení počtu participantů. Autorka v této části prokázala dobrou schopnost metodicky průzkum připravit a přehledně interpretovat získaná data.

Práci doporučuji k přijetí.

V Praze 19. 5. 2010, Mgr. Radek Mašata